

Dalos György

Éhségstrájk anno 1971

Adalékok egy Lukács–Kádár levélváltáshoz

Murányi Gábor, a HVG munkatársa és Sasvári Edit művészettörténész a Magyar Országos Levéltár, illetőleg a Közigazgatási Államtitkári Hivatal anyagából több dokumentumot bocsátott rendelkezésemre. Úgy gondolom, az a leghelyesebb, ha mindenekelőtt az alábbi levélváltást adom közre, a nyilvánvaló helyesírási tévedéseket korrigálva, a tárgyiakat lábjegyzetben helyreigazítva vagy a mai olvasónak elmagyarázva, s csak azután teszem hozzá az érintett jogán a magam szubjektív megjegyzéseit.

I

SZIGORÚAN BIZALMAS!

KJ/6

Feljegyzés a Titkárság tagjai részére

Kedves Elvtársak!

Bizonyára találkoztak már Dallos [a továbbiakban: Dalos – D. Gy.] és Haraszi nevű maoista-anarchista fiatal emberek egyetemi körökben, s részben rokonterületeken ismert ügyével. A közelmúltban a dolog élesebb fordulatot vett, sor került nevezettek őrizetbe vételre, s ennek nyomán bizonyos körökben egy hangulatkeltő kampányra. Az ügygel foglalkozik Biszku és Aczél elvtárs, továbbá az illetékes párt- és állami végrehajtó szervek.

Az ügybe én is belesodródtam, mivel Lukács György elvtárs két ízben interveniált nálam. Személyes tájékoztatás céljából csatoltan küldöm az ügy lényegét, s jelenlegi állását, a Lukáccsal kapcsolatos viszonyunkat megvilágító új keletű levélváltást.

Az anyagot kérem vissza.

1971. február 22.

Ü d v ö z l e t t e l

(kézírás)

(Kádár János)

Lássa:

Komócsin Zoltán (kézírásos láttamozás II. 22-i dátummal)

Nyers Rezső (kézírásos láttamozás dátum nélkül)

Óvári Miklós (kézírásos láttamozás II. 23-i dátummal)

Pullai Árpád (kézírásos láttamozás, II. 23-i dátummal)

Mellékletek

II

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Sajátkezű felbontásra

Inf. 1233

Tájékoztató a Politikai Bizottság tagjai részére

Kedves Elvtársak!

Bizonyára találkoztak már Dalos és Haraszi nevű maoista-anarchista fiatal emberek egyetemi körökben, s részben rokonterületeken ismert ügyével. A közelmúltban a dolog élesebb fordulatot vet, sor került nevezettek írizetbe vételére s ennek nyomán bizonyos körökben egy hangulatkeltő kampányra. Az ügygel foglalkozik Biszku és Aczél elvtárs, továbbá az illetékes párt- és állami végrehajtó szervek.

Az ügybe én is belesodródtam, mivel Lukács György elvtárs két ízben interveniált nálam. A Titkárság tagjai a dolog menetében tájékoztatást kaptak, de szükségesnek tűnik, hogy a Politikai Bizottság tagjai is megismerkedjenek az ügygel. Csatolva van az a Lukáccsal történt levélváltás, amely megvilágítja az ügy lényegét, jelenlegi állását.

1971. február 24.

Ü d v ö z l e t t e l

(kézírás)

(Kádár János)

3 db. melléklet

III

Budapest, 1971. február 15.

Kedves Kádár elvtárs!

A napokban értesültem, hogy Dallos [a továbbiakban Dalos – D. Gy.] Györgyöt és Haraszti Miklóst internálták.

Ezzel kapcsolatban – visszatérve beszélgetésünkre – a következőket szeretném veled közölni. Először, megismétlem, hogy az említettek ún. maoista ideológiájával nem értek egyet, ezt az ideológiát a világsajtó nyilvánossága előtt kritizáltam. Másodszor, nem helyeslem azt a taktikájukat, hogy felmondták a rendőri szabályoknak való engedelmeskedést, mivel a törvényességnek két vége van, és az egyik az állampolgárt éppúgy kötelezi, mint a másik a törvényes szerveket.

Mindamellett meg kell mondanom neked, még hozzá komoly nyomatékkal, hogy véleményem szerint itt az államhatalmi szervek részéről súlyos politikai hiba és kifejezett törvénytelenység történt. Mindenekelőtt azért, mert a rendőri felügyeletet megindokló szövegekből világosan kitűnik, hogy az említetteket nézeteik képviselője miatt helyezték rendőri felügyelet alá. Ha bármi egyébbet követtek volna el, megindították volna ellenük a törvényes eljárást, ez az illetékes szervek kötelessége lett volna. Ha pedig bárkit is nem antiszocialista (ha mégoly zavaros és téves) elveinek képviselője miatt rendőri felügyelet alá vetnek, ez gyakorlatilag visszatérést jelent a Rákosi-idők módszereihez, és holnap általánossá válhat, hogy bármely eszmével visszatetszést vagy vitát provokáló ideológust hasonlóképpen rendőri felügyelet alá vetnek. Nem állítom, hogy ennek az eljárásnak az általánosítása jelenleg bárkinek a szándéka volna, de te magad is tudod, hogy milyen végzetes következményekkel jár a politikában hibás, törvénytelen precedensek teremtése. Másodszor megjegyzem, hogy a mai feszült helyzetben az illetékes szervek, nyilván saját presztízszükre hivatkozva, egy magában véve jelentéktelen ügyből olyan feszültséget provokáltak, amely bármelyik pillanatban ifjúsági ellenakciókat, és ezzel még nagyobb mérvű megtorlást válthat ki. Ennek veszélyességére, úgy hiszem, szükségtelen téged figyelmeztetni.

Végezetül egy személyes megjegyzést. Én ez ügyben írtam Aczél elvtársnak, beszéltem veled. Figyelmeztetéseim eredménye szemlátomást az internálás volt. Ugyanakkor párhuzamosan folyik a párt vezetői munkatársainak baráti hangulatú beszélgetéssorozata, konzultációja velem, amelyen szüntelenül a véleményemet kérik különböző, igen bonyolult kérdésekben, és biztosítanak, hogy az általam mondottak mély benyomást tesznek. Ezt a kettősséget nem tudom íszinte motívumokkal magyarázni. Igen szeretném, ha a nagy horderejű kérdésekben általam állítólag kiváltott mély benyomások helyett a kisebb kérdésekben hallgatnának a tanácsomra és mielőbb rendbe hoznák Dalos György és Haraszti Miklós ügyét.

Kommunista üdvözléssel:

(aláírás)

(Lukács György)

A szöveg alatt kézírással:

L. Kádár, II. 20.

IV

(Dátum nélkül.)

Kedves Kádár elvtárs!

Folytatnom kell a Haraszti–Dalos ügyben egyoldalú levelezésünket. Egy olyan forrásból, amelyet alapos okból nem vagyok hajlandó feltárni, de amelynek szavahihetőségében bízom, a következő információt kaptam.

Haraszti és Dalos 8 napi éhségsztrájk után életveszélyes állapotba kerültek. Ekkor az orvosi vizsgálat illetve kezelés megkezdését feltételhez kötötték (!) az éhségsztrájk abbahagyásához. A két foglyot két különböző kórházban többször fizikailag bántalmazták, mi több, Dalosnét (egy asszonyt!) is ütlegették. Ebben a pillanatban nem érzem szükségét annak, hogy ideológiai árnyalatokról értekezzek, így arról, hogy miképp illik politikai foglyok efféle “kezelése” a kongresszuson elhangzottakhoz, vagy bármilyen, magára valamit adó politikai gyakorlathoz. Mindössze nyomatékosan fel akarom hívni a figyelmedet a két ember halálához is vezethető (!) bánásmódra, egy tragikus veszély lehetőségére.

Végül csak annyit: neked, a Péter Gábor-féle ÁVH egykori megkínzott foglyának, aki nehéz időben ügyeltél arra, hogy a vezetésed alatt álló, polgárháborús helyzetben lévő országban a politikai foglyokat ne bántalmazzák, személyes politikai becsületed kérdése, hogy az említett információt kivizsgálod-e, s ha csak egy kis töredékét is igaznak találod, eljársz-e azok ellen, akik tetteikkel így mocskolják be a szocializmust.

Politikai moráloed iránti bizalommal és kommunista üdvözléssel:

(aláírás)

(Lukács György)

Alatta kézírással:

L. Kádár II. 20.

[A két Lukács-levél bal oldali margóján minden bizonnyal Kádár kézírásával összesen hat arab szám jelzi azokat a problémákat, amelyekre a párt fititkára válaszlevelében ki akart térni.]

V

Lukács György elvtársnak

B u d a p e s t V.

Belgrád rakpart 2.

(A megszólítással egy vonalban kézzel: Lerakni. Kádár II. 22.)

Tisztelt Lukács elvtárs!

Szombaton egy időben kaptam kézhez Dalos György és Haraszti Miklós ügyében írt, e hó 15-én kelt leveled és az azt kiegészítő pótlólagos írásodat. Az alábbiakban tudok válaszolni a felvetett kérdésekre:

Dalost és Harasztit nem – egyébként elfogadhatatlan – maoista és anarchista nézeteik, hanem az [a géppel írott és áthúzott “osztály” szó helyett fölötte kézírással – D. Gy.] ország érdekeit károsító és politikai rendjét veszélyeztető tetteik és magatartásuk alapján helyezték rendőri felügyelet alá.

– Leveledben közlöd, hogy magad sem helyesled állampolgársági engedetlenségüket, azon “taktikájukat”, hogy “felmondták” a rendőri felügyeletet. Megjegyzésem:

Időközben megismerkedtem az általad közvetített “nyilatkozatukkal” és egyéb viselt dolgaikkal. Kijelenthetem, hogy nincs a világon egyetlen szervezett állam, amelyik az ilyen semmibevételt és arcátlanságot szó nélkül tudomásul vehetné, és nem tűrheti el ezt természetesen a Magyar Népköztársaság sem.

– Azt állítod, hogy ebben az ügyben írtál Aczél elvtársnak, beszéltél velem és “figyelmeztetésed eredménye az internálás volt”. Ez részedről tévedés, a tényeket tekintve pedig nem igaz. Megjegyzésem:

Intervenciód alapján, kötelességszerűen és gondosan leellenőriztettem, hogy az eljáró hatóságok részéről ténybeli tévedés, elfogultság, hatásköri túllépés, vagy más, hasonló rendellenesség nem fordult-e elő. Megállapítottam, hogy az eljárás megokolt és a törvény előírásainak megfelelő volt.

– Tény, hogy időközben Dalost és Harasztit a rendőri felügyelet megszegéséért felelősségre vonták, és huszonöt nap elzárásra ítélték, amelyet nevezettek most töltenek le. Ez mindenféle intervenciótól független és mindenképpen megtörtént volna, mert ezt a törvény előírása megköveteli.

– Leveledben a tények ismerete nélkül, egyoldalú, elfogult és a történeteket hamisan beállító szóbeszéd alapján azt írod, hogy a két fogoly orvosi gondozását feltételekhez kötötték, hogy őket és hozzátartozóikat bántalmazták. Megjegyzésem: ez valótlan és az eljáró hatóságok

megrágalmazása.

– Most valamit az ügy lényegéről, kizárólag azoknak a kétségbevonhatatlan tényeknek alapján, amelyeket Te és én egyformán ismerünk, kezdve a Dalos és Haraszti által szabadon írt írásos nyilatkozattal, amely mindkettőnk birtokában van. Miről is van szó valójában:

Amikor Dalos és Haraszti előtt kihirdették – az általuk igazságtalannak tartott – rendőri felügyelet meghosszabbítását, számukra, tőlük függően, többféle magatartás lehetősége, több út állott nyitva.

Egy: tudomásul veszik a végzést, betartják az előírásokat és megfelelő magatartást tanúsítva, nyugodtan várják, hogy a rendőri felügyeletet, annak lejártakor, mint ahogy ez végül is minden hasonló esetben történik, megszüntetik velük szemben.

Kettő: tudomásul veszik a végzést, és azzal szemben törvényességi óvást emelnek a Legfelsőbb Ügyészségen.

Három: tudomásul véve a végzést, közvetlenül vagy közbenjárást igénybe véve, akár a pártközponthoz fordulnak és politikai felülvizsgálatot kérnek az ügyben. Ők azonban mindezek helyett egy más utat választottak.

Ez a két fiatalember önértől, vagy rossz tanácsadókra (a budapesti maoista rezidencia sugalmazására?) hallgatva, egymással összebeszélve, átgondolt előzetes tervet készítve, a végrehajtást megszervezve, elhatározták, hogy provokálják a magyar hatóságokat; erőpróbába bocsájtkoznak. Elhatározták, semmibe veszik a hatósági végzést, kihívó, sokszorosított “nyilatkozatukat” megküldik barátoknak és ellenségnek, politikai zsarolással meghátrálásra kényszerítik a magyar államot. Magatartásukból világosan kitűnik, arra is összebeszéltek, hogy további eljárás, írizetbe vétel esetén ellenállnak (összerugdossák a kötelességüket teljesítő hatósági közegeket, éhségstrájkba lépnek és közbotrányok keltésével fokozzák harcukat.

Mindezt végre is hajtották. De hibás maga a terv, és téves részükről a lehetőségekkel való számvetés is. Ezen az úton harcra igen, de megadásra nem lehet kényszeríteni bennünket; számukra és elvbarátaik számára ez az út sehová sem vezet.

Visszatérve Dalos és Haraszti személyére, én még mindig fenntartok magamban egy lehetséges enyhítő körülményt, a fiatal korukból következő meggondolatlanságot és felelőtlenséget. Bizonyos az, hogy saját kihívó és meg nem engedhető elhatározásuk és annak végrehajtása eredményeként kerültek jelenlegi súlyos helyzetükbe. Kiút van számukra, ez is kizárólag rajtuk múlik: abba kell hagyniuk az állampolgári engedetlenség minden formáját, hogy ügyük számos komplikált kérdésével normálisan lehessen foglalkozni.

Ezek után rátérek leveled személyes vonatkozású kérdéseire:

Azzal hízelgek magamnak, hogy értem általános tevékenységed indító okait, legalábbis a lényegét illetően, és tiszteltem azokat; jóhiszeműségedről meg vagyok győződve. Te azonban mostani leveledben egy kissé általában is, a szóban forgó ügyben pedig külön,

megkérdőjelezted a mi jóhiszeműségünket.

Emlékeztetsz arra, hogy magam is szenvedő alanya voltam törvénysértéseknek. Én természetesen nem felejtettem el sem a törvénysértések áldozatait, sem a törvénysértések által a szocializmus ügyének okozott mérhetetlen károkat. De hangsúlyoznom kell azt is, hogy nekem 1956 október végének véres napjai – amelyeket szintén nem felejték el – semmivel sem tűnnek szebbnek, mint a Rákosi nevéhez fűződő törvénysértések idősza. Én a magam számára mindkettőből levontam az elkerülhetetlenül szükséges következtetéseket. A szocializmus egyik fő garanciájának tartom, hogy hazánkban a kommunisták százezrei, még több híve ugyanúgy levonta a megfelelő következtetéseket azoknak a nehéz éveknek eseményeiből, amikor előbb egy okból, azután homlokegyenest ellenkező okokból nem volt országunkban szocialista törvényesség és rend.

A párt vezetését, a kormányt, a hatóságok vezetőit általában, és minden konkrét esetben (ideértve természetesen a szóban forgó Dalos–Haraszti-ügyet is) az a kötelező elv vezeti, hogy országunkban minden törvénytisztelő állampolgár sérthetetlen és teljes védelmet élvez, ugyanakkor – és ez nem kevésbé fontos – a Magyar Népköztársaság törvényes rendje is sérthetetlen.

Leveledben említet az a hosszabb ideje folyó beszélgetéssorozatot is, amely közted és a párt egyes vezetői között rendszeressé vált. Most kétségbe vontad, vajon a különböző kérdések kapcsán kifejtett véleményed komolyan veszik-e. Ami engem illet – és véleményem nem elszigetelt – tisztelem benned napjaink jelentős marxista tudósát, a nagy tapasztalatokkal rendelkező kommunista forradalmárt, és a Veled folytatott beszélgetéseket hasznosnak tartom a magam számára, sőt, s ez több, a pártvezetés munkája szempontjából is. Ugyanakkor elválaszt bennünket az a körülmény, hogy a pártvezetés álláspontja számos kérdésben, néhány igen fontos kérdésben is eltér egymástól. De azt hiszem, e tekintetben mi nem csaptuk be egymást. Mi sohasem gondoltuk, hogy Te egy beszélgetés után mindenben elfogadod a pártvezetés álláspontját és másnap reggel azt hirdeted. Te se hitted, eddig nem is igényelted, hogy közöttünk vitás kérdésekben a pártvezetés egy szóra feladja saját álláspontját, s attól kezdve a Te nézeteidet követi.

Befejeztem. Nézetem szerint megőrizve a kölcsönös megbecsülést, s feltételezve, hogy képesek vagyunk felhívni a másik fél figyelmét egy fontosnak tűnő kérdésre vagy nézőpontra, folytatni kell alkalmi beszélgetéseinket. Ha nem így, valódi mivoltukban és tényleges hasznosságuk szerint néznénk e beszélgetéseket – ugyan mi értelmük volna? Ha e beszélgetéseket üres óráknak fognánk fel, akkor meg kell mondani – nekünk itt a pártközpontban van éppen elég egyéb dolgunk is, és Te is hasznosabban tölthetnéd idődet odahaza, tudományos munkáddal foglalkozva.

Beszélgetéseinket illetően azt hiszem – bármilyen érdekesek egyébként – egyikünk részéről sem csak passzióról van szó. Sokkal inkább egyfajta szükségszerűségről, ami egyszerűen abból következik, hogy különböző területen és módon ugyan, de egyaránt ugyanannak az ügynek, a szocializmusnak a szolgálatára köteleztük el magunkat.

Minden jót.

Budapest, 1971. február 22.

Kommunista üdvözlettel

(aláírás)

(Kádár János)

Szerzőnk új könyve:

Takács Ferenc: Mobilis in Mobile

Kiemelt támogatónk: Táncsics Mihály Alapítvány

© Mozgó Világ 20